

Bewoners als Nijveraars van de Natuur

Een analyse van ondernemingen
in en rondom de Nederlandse Nationale Parken

Zoë van Eldik, Roel During,
Daphne Schoop en Axel Makkinga

Introductie	Het Nationaal Park nieuwe Stijl	Unieke kenmerken per regio	Accommodatie, recreatie en voedsel liggen het meest voor de hand	Aantallen initiatieven en ondernemingen	Nationaal Park als toeristische trekpleister	Nationaal Park als vorm van branding	
5	7	8	10	12	14	16	
Schiermonnikoog & Texel By Chris op Schier Vogelinformatiecentrum Texel	Lauwersmeer Gebroeders Luden	De Alde Feanen De Wartenster	Drents-Friese Wold Vakantiehuisjes Te Hooi en Te Gras	Drentsche Aa Landwinkel Goense	Dwingelderveld Beleef de ruimte	Weerribben- Wieden De weerribben fotograaf	
18	22	24	26	28	30	32	
Sallandse Heuvelrug Camping De Lemeler Esch	De Veluwezoom Safari-Joggen	De Hoge Veluwe Shinrin Yoku	De Utrechtse Heuvelrug Heuvelrug Blond	Zuid-Kennemer- land BaseCamp IJmuiden	De Biesbosch De Biesbosch Hoeve	Loonse en Drunense duinen Stichting Duinboeren	Kalmthoutse Heide Piknikfabrik
36	38	40	42	44	46	48	50
De Grote Peel Toon Kortooms Park	De Meinweg Rijstal Venhof	De Maasduinen Wijngaard 't Hanik	Oosterschelde Watersnoedhuis Stavenisse	Slotwoord en discussie	Verantwoording	Disclaimer	
54	56	58	60	66	68	69	

Introductie

Nederland kent op dit moment 21 nationale parken, verdeeld over het hele land. Elk park heeft zijn eigen karakter en tekent het landschap waarmee mensen, dieren en planten zich verbinden. Uit deze verbintenis ontleent een omgeving zijn identiteit. Denk bijvoorbeeld aan heidelandschappen, stuifzandheuvelds en polders, of de bruinvis, de vuurvlinder en de lepelaar: slechts een greep uit de bijzondere verschijningen in onze Nederlandse natuur waarvan wij mensen graag genieten.

Met het oog op de toekomst willen de nationale parken zich richten op verbreding en opschaling. De motivatie hiervoor is een tweeledig proces waarin enerzijds onze natuur veerkrachtiger wordt gemaakt en anderzijds meer ruimte wordt gecreëerd voor sociaal economische ontwikkeling. Het nationaal park nieuwe stijl moet meer nationaal en internationaal publiek gaan trekken waardoor het zichzelf beter kan bekostigen. Dit heeft soms negatieve consequenties voor inwoners en omwonenden van de nationale parken nieuwe stijl, maar biedt ook kansen.

Als de grenzen van een nationaal park worden opgerekt, dan zijn veel bewoners en boeren bezorgd dat hun vrijheid wordt ingeperkt. Die zorg is onterecht, want het zal niet leiden tot extra gebruiksbeperkingen. Integendeel, het biedt nieuwe mogelijkheden voor het verkrijgen van extra inkomsten of om de natuur beleefbaar te maken en te helpen beschermen.

Deze brochure brengt in beeld welke kansen er liggen voor bewoners om extra inkomsten te verwerven en daarbij in te spelen op het karakter van een park en/of de identiteit van het gebied er omheen. Dit beeld is ontwikkeld aan de hand van een internetinventarisatie van reeds bestaande ondernemingen in en rondom nationale parken. Het zijn ondernemingen van bewoners en boeren die vaak al inspelen op de aanwezigheid van een nationaal park. Ze laten zien hoezeer natuur en landschap centraal staan in een deel van de vrijetijdseconomie. Maar veel belangrijker nog is dat ze een enorme verscheidenheid en creativiteit laat zien van ondernemende mensen. Er is sprake van een nationale parken economie. En daar zit nog veel rek en groei in.

Om die kansen inzichtelijk te maken zal een dwarsdoorsnee geschetst worden van de verschillende nationale parken en de identiteiten die daaraan verbonden zijn. De verschillen tussen de parken uit zich ook in het soort ondernemingen dat zich in de nabijheid bevindt. Dat zijn er veel, zo'n 4,5 duizend, en daarom kunnen we die relatie slechts oppervlakkig duiden met statistische diagrammen. Bovendien is het beeld wat wij schetsen gebaseerd op hoe ondernemers hun onderneming op internet aanprijzen. Dit perspectief kan uiteraard verschillen met praktijkervaring van mensen. Desalniettemin achten wij dit perspectief waardevol omdat het een unieke inkijk geeft in de manier waarop ondernemers de waarde van het nationaal park in relatie tot hun onderneming inschatten en uitzenden.

Per park zal één onderneming worden uitgelicht als voorbeeld van actief burgerschap, waarmee duidelijk gemaakt wordt dat het bezoek aan nationale parken bijzondere kansen biedt om de natuur te beleven en ook het welzijn te vergroten. Welzijn is in onze ogen meer dan alleen welvaart. Welzijn betekent ook oog voor het voortbestaan van de culturele waarden van de omgeving, die zich kunnen uiten in streekproducten, ambachtelijke gebruiken, kunst en historie. Welzijn omvat ons woonplezier, onze gezondheid en onze saamhorigheid. En als laatste betekent welzijn leven en ondernemen met de natuur, in de waarborg van een duurzame toekomst vol verdere verbintenissen.

De brochure is geschreven voor zowel bewoners in en rond nationale parken, alsmede voor de beheerders ervan. Ze hebben elkaar veel te bieden als het gaat om het zodanig verder ontwikkelen van de vrijetijdseconomie, dat juist de natuurliefhebber wordt aangetrokken en de natuur daar wel bij vaart. De voorbeelden die hierna de revue passeren laten zien dat juist de kleine ondernemingen, van mensen die zich verbonden voelen met en aangesproken worden door een park, hier goed in slagen. Dat is een groot concurrentievoordeel ten opzichte van de grote investeerders. Ze begrijpen de identiteit van een gebied en spelen daar goed op in. En dat is weer goed voor een nationaal park, want ook die heeft baat bij een sterke identiteit. De samenwerking tussen ondernemer en park die nodig is om het welzijn van de omwonenden op deze manier te verbeteren begint vorm te krijgen, maar er is nog veel te doen. Wij hopen u met de activiteiten van uw collega's van harte te inspireren.

Het nationaal park nieuwe stijl

Elk nationaal park in Nederland heeft zijn eigen unieke karakter en tegelijkertijd leveren zij ons dezelfde dienst; namelijk het vervullen van onze behoefte aan natuur. Om dit te faciliteren zijn in en rondom onze nationale parken duizenden zowel commerciële als particuliere ondernemingen gestart. Zo blijkt dat de meeste ondernemingen rondom nationale parken een vorm van accommodatie aanbieden. Accommodatie is in te delen in de volgende categorieën: vakantiepark of bungalowpark (vaak commercieel), hotel (gedeeltelijk commercieel), camping (gedeeltelijk commercieel), boerderij camping (vaak particulier), mini-camping (vaak particulier), en B&B of enkel vakantiehuis (vaak particulier). Deze categorieën zijn echter niet exclusief en kunnen overlappen. Zo kan een vakantiepark ook een camping hebben, en kan een boerderij camping ook een mini-camping zijn.

Het blijkt (uit interviews) dat er een spanning bestaat tussen het mikken op dagjesmensen en op verblijfsrecreatie, waarbij de eerste categorie veel minder tijd heeft om een nationaal park rustig te leren kennen. Deze spanning lijkt met name van toepassing op ondernemingen rondom stedelijke, of anderzijds toeristische gebieden die dichtbij een nationaal park liggen. Het nationaal park wordt dan vanuit die toeristische kern als optioneel uitstapje aangeprezen terwijl voor veel, vaak kleinschalige ondernemers die accommodatie aanbieden, het nationaal park juist centraal wordt gesteld in de manier waarop zij zich willen onderscheiden en toeristen willen aantrekken.

Een plek voor rust, ruimte en natuur

Dat tijd spenderen in de natuur goed is voor onze fysieke en mentale gesteldheid, is een feit. Veel ondernemingen prijzen hun locatie dan ook aan als een plek voor rust, ruimte en natuur. Een nieuwe, opkomende categorie van ondernemingen in of rondom nationale parken gaat daar nog een stap verder in. Zo is er een toenemend aantal ondernemingen te zien die

activiteiten aanbieden ter ondersteuning of bevordering van de (mentale) gezondheid en daarbij gebruik maken van de eigenschappen van het nationaal park. De mate van zorgintensiteit kan sterk variëren. De meest intensieve zorg wordt geboden door zorgboerderijen. Daaronder treft men een groot scala van veelal eenmansondernemingen die yoga, mindfulness, of (wandel) coaching aanbieden.

Samenkomst en creativiteit

Nationale parken zijn een plek waar veel kunstenaars hun inspiratie in opdoen. Rondom elk nationaal park zijn dan ook vaak meerdere ateliers en galerijen te vinden. Creatieve ondernemingen bieden regelmatig ambachtelijke cursussen en workshops aan, zowel gericht op particulieren als zakelijke klanten. Deze 'zakelijke' klant is ook voor veel horecaondernemingen een graag geziene gast. Met name horecaondernemingen die hun etablissement ook verhuren als trouwlocatie, vergroten hun rendement door ook zakelijke arrangementen aan te bieden voor conferenties en symposia.

Activiteiten

Uiteraard zijn nationale parken bij uitstek geschikt voor buitenactiviteiten. Ondernemers spelen hier graag op in en inmiddels wordt een breed scala aan recreanten bediend. Van kinderopvang in de natuur, tot oplaad- en verhuurpunten van elektrische fietsen voor degenen die wat minder goed ter been zijn. Van schat zoeken met coördinaten die je via een app moet lezen of juist even helemaal loskoppelen van technologie. Vaak hebben bewoners zich ook verenigd in sportclubs die gebruik maken van het nationaal park. Zo worden de jachthavens in parken met grote watergebieden vaak vanuit een lokale vereniging beheerd, en is er vaak een goede samenwerking tussen parkorganisaties en lokale mountainbike verenigingen. Deze organiseren regelmatig evenementen om geld in te zamelen en bij te dragen aan het onderhoud van hun trajecten.

Ook huisdieren zijn vaak welkom

Rondom onze nationale parken vind je regelmatig diervriendelijke campings, al betreft dit vaak gedomesticeerde dieren. Dat is ook niet gek want delen van de nationale parken lenen zich uitstekend voor het wandelen met een hond, of het berijden van een paard. Een directe relatie met de dieren in het nationaal park wordt echter nauwelijks door ondernemers gelegd en beperkt zich veelal tot de natuurhistorische musea van waaruit regelmatig natuurexcursies worden georganiseerd.

Unieke kenmerken per gebied

Voordat we ingaan op de specifieke parken zelf, valt er ook wat te zeggen over de gebieden waarin ze liggen. Soms betreft dit gebied een meer specifieke regio of streek waar men een bepaalde identiteit ontleent aan cultuureigenschappen, die tot uiting komen in bepaalde gebruiken en/of landschappelijke kenmerken. Deze gebieden zijn soms moeilijk te begrenzen, dus hebben we voor het gemak een indeling gemaakt aan de hand van provincies. Hieronder hebben wij een aantal opmerkelijke kenmerken die een nationaal park verbinden met het provinciale landschap voor u samengevat. Dit geeft een eerste indruk van de identiteit waar ondernemers op in (kunnen) spelen.

Friesland en Groningen

De noordelijke provincies kennen voornamelijk grootschalige open landschappen met een agrarisch karakter. Het is er nog donker 's nachts, in tegenstelling tot de rest van Nederland. De nationale parken zetten hier groot in op de geringe lichtvervuiling. Elk nationaal park kent wel een ondernemer die gebruik maakt van de heldere sterrenhemel, in zijn geheel wordt dit ook wel het Dark Sky netwerk genoemd. Voor de nationale parken Lauwersmeer en Schiermonnikoog (en Texel) geldt bovendien dat zij kunnen meeprofiten van de UNESCO wereld erfgoed-status van de Waddenzee. De nationale parken in Friesland zijn nauw verbonden met Friese cultuurhistorie, te zien in onder andere het gebruik van waterwegen en de Friese taal.

Overijssel en Drenthe

Meer dan in andere provincies is het landschap hier zichtbaar en beleefbaar verbonden met de geschiedenis. Dit geldt voor de hunebedden, de Drentse Aa, de Hondsrug, de Weerribben met de rietsnijderij en ga zo maar door. Natuur wordt hier daarom vooral geprofileerd als OER-gebied. Een marketingstrategie die de nadruk legt op avontuur met een subtiele verwijzing naar de hunebedden. Ook de bewoners in Overijssel en Drenthe haken aan bij het 'Dark Sky' toerisme. Enkele ondernemingen bieden accommodatie onder de sterren aan en verdiepen zich in de kennis van de astrologie. Als laatste delen deze twee provincies ook een bijzondere geschiedenis rondom de Koloniën van Weldadigheid.

Noord-Holland

Zeer kenmerkend voor Noord-Holland zijn uiteraard de duinen. Zowel Texel als ook de duinen van Zuid-Kennemerland zijn een belangrijk rust- en broedgebied voor kustvogels. Deze provincie is zeer in trek bij wandelaars en vogelaars die genieten van de grote landschappelijke contrasten tussen kust, duinen en het achterliggend agrarisch bollenlandschap en veenweidegebied.

Gelderland en Utrecht

In het algemeen hebben de provincies Gelderland en Utrecht veel raakvlakken met cultuur. Uiteraard springt het Kröller-Müller Museum daarbij direct in het oog, maar ook in zijn geheel kunnen we duidelijk spreken van een cultuurhistorisch landschap, met kenmerken van een rijke erfgoed geschiedenis en relatief veel oorlogstoerisme.

Noord-Brabant en Limburg

Nationale parken in Noord-Brabant en Limburg zijn vaak grensparken. De identiteit van sommige parken is daardoor minder eenduidig, er wordt vaak over Nederlands/Belgische of Nederlands/Duitse 'grens' gesproken. Bewoners dragen vooral hun trots uit met betrekking tot de bourgondische levensstijl die de

regio karakteriseert. Aan streekproducten komen horeca- ondernemingen en boerderijwinkels dan ook niets te kort, maar op het gebied van recreatie vertonen de ondernemingen minder creativiteit.

Zeeland

Zeeland is een provincie van rust en ruimte, en vooral veel water, dat uitnodigt tot varen en duiken. Het massatoerisme concentreert zich op enkele plekken, zodat de natuurliefhebber overal vogels en soms ook zeehonden kan bekijken op de Zeeuwse stromen. Zeeland kent een zeer ver ontwikkelde aanpak betreffende de bewonersparticipatie rondom de Oosterschelde. Het nationaal park heeft een enorm grote reikwijdte en biedt daarom ook meerder invalshoeken voor ondernemingen. De rode draad is vooral de verbintenis met watersport en de natuur. Rondvaarten hebben ook grotendeels een educatieve functie naast hun recreatieve functie. Daarmee probeert het nationaal park ook de betrokkenheid van bezoekers met het nationaal park te vergroten. Dit heeft een positief effect op zowel toeristen als bewoners.

DEFINITIES

NATIONAAL PARK

Natuurgebied in Nederland, van tenminste duizend aaneengesloten hectare, wat de naam nationaal park mag dragen. De criteria zijn wettelijk vastgelegd. In totaal zijn dit er 21, maar in deze brochure hebben wij een inventarisatie gemaakt van 20 nationale parken (NP nieuw land hebben we buiten beschouwing gelaten omdat het nog in ontwikkeling is).

ONDERNEMING

Vorm van bedrijvigheid die inkomsten genereert voor de eigenaar van de onderneming of voor het nationaal park. Ook initiatieven tellen mee als onderneming.

INITIATIEF

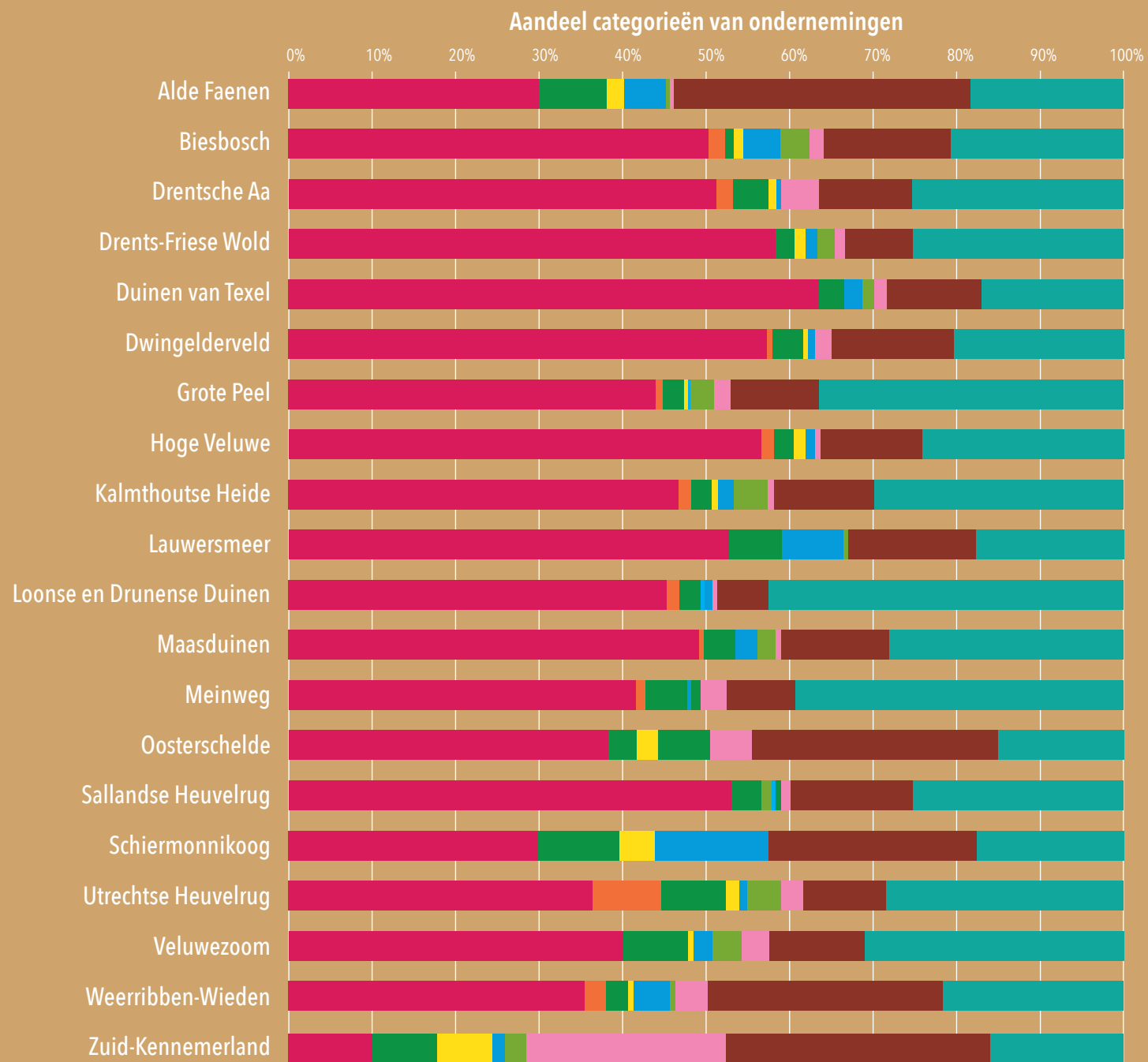
Een initiatief is een vorm van bedrijvigheid die inkomsten genereert maar niet altijd plaatsvindt of niet aan één fysieke locatie is gebonden. Voorbeelden zijn evenementen (vaak jaarlijks of seizoensgebonden), fiets-, wandel-, vaar- of ruiterroutes die worden beheerd door burgerorganisaties, en sponsoracties.

TOERISME

Binnenlandse en buitenlandse bezoekers van het nationaal park en/of van de omgeving.

NATIONALE PARKEN BUREAU

Tijdelijke organisatie die Nationale Parken helpt met het ontwikkelen van een strategie van verbreding en opschaling.

Accommodatie, recreatie en voedsel liggen het meest voor de hand

Als we kijken naar de categorieën die zijn geïnventariseerd, dan zien we dat met name accommodatie, recreatie en voedsel categorieën zijn waar veel in wordt ondernomen. Deze categorieën kennen vele invullingen. Eerder hadden we het bijvoorbeeld al over de verschillende soorten accommodaties die worden aangeboden, naar verhouding komen deze soorten accommodaties ongeveer overal evenveel voor en bieden ze ongeveer dezelfde soort arrangementen. Recreatie en voedsel staan echter veel meer in relatie tot het karakter van de omgeving.

In de nationale parken Alde Feanen, Oosterschelde, Zuid-Kennemerland, Lauwersmeer en Schiermonnikoog zijn watersporten (recreatie) bijvoorbeeld zeer populair.

Alleen Nationaal Park de Duinen van Texel, waar ook veel water te vinden is, vormt een uitzondering in dit rijtje. Daar ligt de nadruk veel meer op accommodaties. Nationaal Park Zuid-Kennemerland is één van de weinige nationale parken waar het bieden van accommodatie niet de voornaamste categorie vormt. Dit kan te maken hebben met het nabijgelegen industrie gebied wat er mogelijk voor zorgt dat accommoderen minder aantrekkelijk is voor bezoekers. Bijzonder is dat er relatief veel zorg-initiatieven in Nationaal Park Zuid-Kennemerland worden ondernomen (overig). Bewoners maken dus veel gebruik van het nationaal park als plek om rust te komen. We zien voedsel vooral in populariteit toenemen in de zuidelijk nationale parken zoals de Meinweg, Maasduinen, Grote Peel en de Kalmthoutse Heide. Horecageheden zijn hier net zoals bij de andere nationale parken in grote aantallen te vinden, en de bourgondische cultuur maakt dat er naar verhouding veel aandacht is voor streekproducten.

- Accommodatie**
Verhuur overnachting, hotels, campings, B&B's, vakantieparken, etc.
- Activiteit**
Dingen die te doen zijn voor bezoekers, al dan niet opgericht/gestart door bewoners.
- Cultuur / historie**
Informatief, cultureel, historisch gerelateerd
- Evenement**
Evenementen die met het park te maken hebben
- Excursies**
Tochten, begeleide activiteiten, educatie, etc
- Informatie**
Bezoekerscentra en Tourist Information Points
- Overig**
Overige ondernemingen zoals zorg & welzijn
- Recreatie**
Sporten, verhuur, vermaak, etc.
- Voedsel**
Restaurants, café's, bijzonder eten, streekproducten

Absolute aantallen per categorie

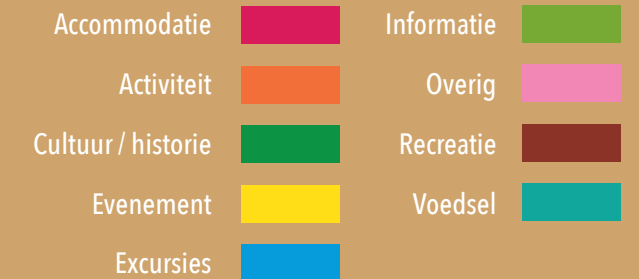

Aantallen initiatieven en ondernemingen

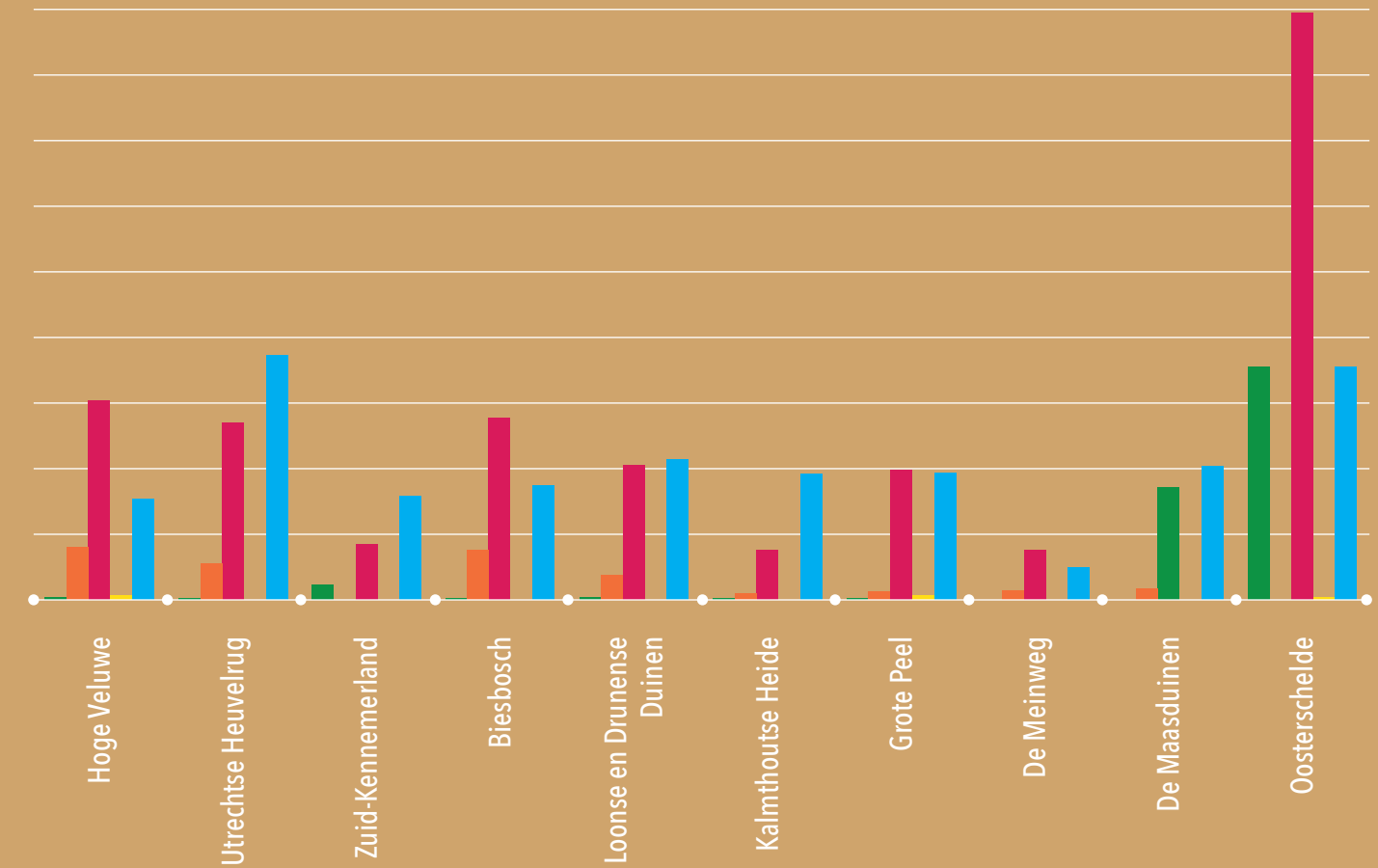
Het spreekt voor zich dat er meer ondernemingen en initiatieven te vinden zijn in nationale parken met een groot oppervlak dan in nationale parken met een kleiner oppervlak. Op Schiermonnikoog zijn bijvoorbeeld slechts een klein aantal categorieën gevonden, terwijl de Oosterschelde met kop en schouders boven iedereen uit steekt. Het aantal ondernemingen en initiatieven zegt niets over de kwaliteit of de grote van de ondernemingen en initiatieven. Een

vakantiepark is bijvoorbeeld heel groot, maar staat als enkele onderneming genoteerd. In sommige gevallen zegt het echter wel iets over de mate van organisatie en betrokkenheid van bewoners in en rondom nationale parken. Bij Nationaal Park de Utrechtse Heuvelrug worden bijvoorbeeld relatief veel evenementen en activiteiten georganiseerd. De parkorganisatie van de Utrechtse Heuvelrug heeft dan ook de laatste jaren een actieve communicatiestrategie ingezet, die

heeft geleid tot een Heuvelrugalliantie. Deze slaat met succes een brug tussen burgers en het parkbeheer. Ook Nationaal Park Drentsche Aa hecht veel waarde aan communicatie. Hier mogen belangenorganisaties ook meepraten over de toekomstvisie van het nationaal park..

Ondernemingen en hun relatie met het nationaal park

Nationaal Park als toeristische trekpleister

Verreweg de meeste ondernemingen in en rondom nationale parken zijn direct afhankelijk van toerisme (**direct toerisme**). Dit zijn vaak ondernemingen die een vorm van accommodatie aanbieden. Initiatieven kunnen echter ook indirect op toeristen gericht zijn, maar wel profiteren van toerisme dat wordt aangetrokken door het nationaal park (**indirect toerisme**). Denk bijvoorbeeld aan een café of landwinkel. Deze initiatieven vallen onder indirect toerisme. Initiatieven die vallen onder

direct natuur zijn fysiek verbonden met het park. Dit zijn bijvoorbeeld informatiecentra. Een zeer kleine groep is wel verbonden met het de specifieke kenmerken/ bronnen uit het park maar begeeft zich niet fysiek in het park, dat kan bijvoorbeeld een stichting zijn die zich inzet voor een specifieke diersoort. Dergelijke initiatieven vallen onder **indirect natuur**. Als laatste kunnen initiatieven zowel fysiek gebonden zijn aan het park, als ook gericht zijn op toeristen (**direct natuur/**

toerisme). Het inventariseren van relaties is een ambitieuze taak van achter een computerscherm. De gegevens in de statistiek zijn gekoppeld aan de categorieën zoals hierboven besproken, maar zijn voor discussie vatbaar. In werkelijkheid kunnen de verhoudingen anders zijn, maar in grove zin is het veilig om te concluderen dat regionale of provinciale identiteit, de parken en de recreatiesector op elkaar in spelen en daardoor verbonden zijn.

Gebruik van titel 'Nationaal Park'

Nationaal Park als vorm van branding

In de onderstaande tabel is per nationaal park geïnventariseerd welke ondernemingen expliciet gebruikmaken van het 'nationaal park' als vorm van branding (V=ja, X=nee). Ondernemers noemen dus niet alleen het natuurgebied maar benoemen ook het feit dat het natuurgebied behoort tot de Nederlandse nationale parken. Ondernemers die alleen een logo van het nationaal park op hun website tonen zijn ook meegenomen. Voor Nationaal Park de Oosterschelde is nog een

extra categorie benoemd: N=naturelement. Dit zijn elementen van het park die zijn opgenomen in het gastheren bestand van het nationaal park, maar die niet als onderneming beschouwd kunnen worden. Dit zijn grotendeels duikplaatsen, stranden, vogeluitkijkpunten en natuurinformatiezuilen. Andere nationale parken beschikken vaak over dezelfde naturelementen maar hebben deze nog niet expliciet in hun gastherennetwerk genoemd.

Foto: Susan Oosterlaar

By Chris op Schier

'Even lekker uitwaaien', is hetgeen waar menig mens voor naar Schiermonnikoog komt. Uitwaaien, en genieten van het breedste strand van Europa. Deze twee dingen worden in het bijzonder gecombineerd door By Chris op Schier, op het prachtige activiteitenstrand van Schiermonnikoog. Met een beetje wind vliegen bezoekers letterlijk en figuurlijk over het strand op een blokart of aan een vlieger. En op een kalme dag is er ook de mogelijkheid om uren op zee te peddelen met een sup. Hoe dan ook waait de wind door je haren, schijnt de zon op je gezicht en voel je het zand tussen je tenen. Na afloop biedt het nationaal park bovendien de gelegenheid om nog even rustig bij te komen in een duinpan. Overdag is het een gezellige drukte en 's avonds lijkt het alsof er nooit iemand geweest is, waarbij het enige wat er wordt achterlaten slechts voetsporen zijn.

www.bychrisopschier.nl

Schiermonnikoog & Texel

De nationaal parken in Schiermonnikoog en Texel zijn in deze brochure samengevoegd, omdat beide parken veel overeenkomstige eigenschappen tonen. Zo wordt een deel van het accommodatie-aanbod rondom de parken gerund door een coöperatie van eilandbewoners.

De coöperatie van Texel (de Krim) werkt aan de hand van de bedrijfsideologie 'van Texelaars voor Texelaars' en streeft er naar zo veel mogelijke Texelaars van het toerisme te laten profiteren. De coöperatie van Schiermonnikoog werkt op een vergelijkbare manier. Naast de status van nationaal park draagt de Waddenzee ook de titel van UNESCO werelderfgoed. De eiland bewoners hebben een duidelijke identiteit die een sterke binding laat zien met het eigen eiland en met de wadden.

Een concreet voorbeeld zijn de streekproducten: deze worden expliciet benoemd als 'wadden-product' (onder de overkoepelende naam 'waddengoud'). Excursies en andere educatieve activiteiten in het nationaal park worden vrijwel exclusief aangeboden door de lokale VVV of natuurhistorische instelling. Recreatieve activiteiten worden vaak door particulieren ondernemers aangeboden. De kust speelt een aanneemelijke rol in de activiteiten: zo kan je op beide eilanden langs de kust paardrijden, (wind) surfen en vliegeren.

Vogelinformatie centrum Texel

Nergens in Nederland vind je zoveel vogels als op Texel, dat blijkt alleen al uit de enorme toewijding van de medewerkers van de Vogelinformatiewinkel op Texel. De laatste waarnemingen worden nauwkeurig in de gaten gehouden en vermeld in de nieuwsbrief of op de goed onderhouden website. In de winkel is een breed assortiment aan optiek, boeken en buitenkleding te vinden, zowel voor de beginnende liefhebber als de echte fanatiekelingen. Ook buiten de winkel zijn de medewerkers actief, zo kan men het hele jaar deelnemen aan diverse vogelexcursies en vogelkijkweekenden. In mei organiseert de Vogelinformatiewinkel samen met het nationaal park Duinen van Texel het Wadden Vogelfestival, twee dagen vol activiteiten waarmee geld wordt ingezameld voor het goede doel. Hoogtepunt van het festival is de Texel Big Day waarin vogelaars in een race tegen de klok zo veel mogelijk waarnemingen proberen te doen. Dat is niet alleen leuk, het brengt ook de grote diversiteit aan vogelsoorten in beeld.

www.vogelinformatiecentrum.nl

Gebroeders Luden

De Gebroeders Luden is een historische reddingsboot uit 1965 en behoort tot het varend erfgoed in Nederland. De geschiedenis van de boot is nauw verbonden met Lauwersoog en de Waddenzee. Daar is de boot 30 jaar in gebruik geweest door de KNRM en daarna heeft ze nog op IJIsland dienst gedaan. Tijdens de 896 keren dat de boot voor het KNRM is uitgerukt, heeft zij 967 mensenlevens weten te redden. Inmiddels is de boot met pensioen en weer terug in haar thuishaven in Lauwersoog. Zij wordt onderhouden door vrijwilligers van de 'Stichting tot behoud reddingboot Gebroeders Luden'. Kleine groepen gasten varen mee naar Oostmahorn, op het Lauwersmeer, naar de zeehonden, Engelsmanplaat (ook voor een yogasessie!) of Schiermonnikoog en beleven aan boord van dit fraaie schip het schouwspel van zon en wolken, eb en vloed, zand en water.

www.gebroeders-luden.nl

Lauwersmeer

Rondom het Lauwersmeer vind je voornamelijk ondernemingen die gebruik maken van de wateren die het nationaal park rijk is. Het Lauwersmeer kan ook bevaren worden en de twee jachthavens in het park worden beheerd door bewoners. De meeste omwonenden profiteren van toerisme door het aanbieden van vaar- of watersportarrangementen. Ook de restaurants rondom het park bieden vaak vis uit het Lauwersmeer aan op hun kaart. Soms doen ze dit in combinatie met andere streekproducten van boerenbedrijven in de buurt. Enkele boerenbedrijven zijn ook een boeren-camping of mini-camping gestart om extra inkomsten te genereren.

Staatsbosbeheer is momenteel bezig met het promoten van een vogelacademie om (wadden)vogelliefhebbers aan te trekken. Ten slotte wordt het Lauwersmeer ook ervaren als een plek van rust, dit blijkt uit de handvol ondernemingen die onder andere mindfulness en yoga aanbieden. Deze rustbeleving heeft ook betrekking op het feit dat er weinig lichtvervuiling is in- en rondom het Lauwersmeer. Het Lauwersmeer wordt dan ook aangeprezen als 'Dark Sky Park'.

De Alde Feanen

Nationaal Park de Alde Feanen onderscheidt zich door zijn unieke relatie met de provincie waarin het zich bevindt. Dit is te zien aan het grote aantal ondernemingen die een uitgesproken Friese naam dragen. De meeste evenementen in de omgeving worden georganiseerd vanuit de provinciale natuurorganisatie It Fryske Gea. Dit levert veel verbondenheid met bewoners op, waardoor er veel vrijwilligers in het park actief zijn.

Fysiek karakteriseert het nationaal park zich door zijn vele wateren. Veel ondernemingen rondom het park bieden daarom ook watersport arrangementen aan (veelal zeilen) of hebben zich gespecialiseerd in de verhuur van watersportbenodigdheden (denk aan boten, kano's, sloepen, en sup's). De belangrijkste streekproducten zijn kaas en paling. De lokale manege biedt uitsluitend tochten op Friese paarden aan. Cultuurhistorische instellingen vestigen de aandacht voornamelijk op de Friese landbouwgeschiedenis en de Friese zeilcultuur. Er zijn ook enkele kunstenaars actief in de omgeving en er worden activiteiten aangeboden die zich richten op het bevorderen van de mentale/fysieke gezondheid (yoga, bewust wandelen).

De Wartenster

De Wartenster is een zeer veelzijdig familiebedrijf op steenworpafstand van Leeuwarden. Deze activiteitenboerderij bestaat uit een camping, restaurant, mosterd makerij en evenementen en/of trouwlocatie. Daarbij zijn er tientallen sport en theater activiteiten te beleven, veelal geïnspireerd op het traditionele Friese boerenleven. Lokaal bezig zijn staat daarbij centraal; zo wordt er zo veel mogelijk gebruikt gemaakt van streekproducten en komen medewerkers (ook die met een rugzakje) gewoon uit de buurt. De Wartenster biedt ook speciale arrangementen aan en vrijwel alle vaartochten gaan door het nationaal park. Deskundige gidsen nemen bezoekers mee op traditionele open rondvaartboten van bijna 100 jaar oud (maar wel in nieuwstaat natuurlijk). Een grote hit is bijvoorbeeld de nachtrondvaart, met respect voor de stilte brengt de gids met verhalen het gebied van schemer tot nacht op magische wijze tot leven.

www.dewartenster.nl

Vakantiehuisjes Te Hooi en Te Gras

Het kleinschalige vakantiepark van Wim en Lia Koot geeft een romantische twist aan het verleden. Gelegen aan de rand van het nationaal park stellen zij enkele plaggenhutten, koloniehuisjes en woudhuisjes beschikbaar voor een intieme vakantie-ervaring waarin persoonlijk contact centraal staat (Wifi is bijvoorbeeld bewust schaars aanwezig). Bezoekers kunnen ook kiezen voor speciale arrangementen waarbij ze kunnen ervaren hoe het leven als pauper of kolonist in de 19e eeuw is geweest. Het verrassingspakket bestaat onder andere uit gratis entree voor een Virtual Reality Experience in de Kolonie III uit 1825.

www.tehooientegras.nl

Drents-Friese Wold

Opvallend rond nationaal park Drents-Friese Wold is de geschiedenis die het park heeft met de Koloniën van Weldadigheid (sociaal-economisch experiment dat begon in 1880). Dit experiment heeft ervoor gezorgd dat er een 'typisch landschap' is ontstaan doordat het uitgangspunt van de koloniën de maakbaarheid van de mens en zijn omgeving was. Mensen in armoede werden destijds onder dwang naar de koloniën gestuurd om daar landbouw en/of bosbouw te beoefenen. Het landschap karakteriseert zich dan ook gedeeltelijk door zijn aangelegde lanen en paden.

Verder zijn veel ondernemingen gecombineerd met een boerderij. Hier zijn verschillende gradaties in te onderscheiden: sommige boerenbedrijven bieden enkel een standplaats voor kampeers en andere richten zich juist op het ambacht. Dit wil zeggen dat zij bijvoorbeeld een boerderijwinkel runnen, proeverijen geven, of landbouw en ambacht gerelateerde activiteiten aanbieden. Ook het sociale aspect van de koloniën is terug te vinden als je goed zoekt: zo is er een zorgboerderij en een organisatie die geld inzamelen voor lokale goede doelen. Het gebied leent zich ook uitstekend voor buitensporten zoals mountainbiken, klimmen, fietsen, paardrijden, vissen en wandelen. Er zijn dan ook meerdere verhuurbedrijven te vinden rondom het park, die hierop inspelen.

Drentsche Aa

Nationaal Park de Drentsche Aa is trots op zijn streekproducten. Dit laat het park zien door een speciaal keurmerk en een actieve samenwerking met lokale natuur inclusieve boeren. Boerenbedrijven die hun vee mogen laten grazen in het nationaal park geven dit ook aan op hun website en ervaren het als een toegevoegde eigenschap van het product dat ze verkopen. Restaurants profileren zich ook graag door middel van het gebruik van streekproducten. De rijke landbouwgeschiedenis is bovendien terug te zien in de tientallen historische boerderijen die zijn omgebouwd tot vakantieverblijf.

Bedrijven die accommodatie aanbieden gebruiken veel dezelfde woorden: natuur, rust en ruimte. De sportieve, avontuurlijke recreant wordt vooral rondom het nationaal park actief benaderd. Daar spreekt men veel over Drenthe als fietsprovincie en als OER provincie. Een opvallend populaire locatie rondom het nationaal park is Geopark de Hondsrug waar geocaching als activiteit vaak naar voren wordt gehaald. Een ander opvallend detail is dat het nationaal park volgens de parkbeheerder geen echt bezoekerscentrum heeft. Volgens de parkbeheerder is de verbinding met de gastheren van het nationaal park daardoor extra sterk. Gastheren worden jaarlijks op de hoogte gehouden met een lokale krant: de 'Op Stap Krant'. Maar ook in zijn algemeenheid wordt er veel gecommuniceerd met de bewoners. Onder andere voor het opstellen van de nieuwe landschapsvisie 2.0 in 2016 is er gezocht naar een breed draagvlak. Partijen als en de Brede Overleg Groep Kleine Dorpen (BOKD), LTO, Waterschappen, SBB en de gemeente worden allen gerepresenteerd in het overlegorgaan van het nationaal park. Tezamen hechten zij veel waarde aan historisch landschapsherstel. In samenwerking met de Universiteit Groningen is in 2015 zo de historisch landschapsbiografie heruitgegeven, over 50 jaar Drentsche Aa.

Landwinkel Goense

Peter en Marloes Smid zijn eigenaren van fruitbedrijf landwinkel Goense. Fruitbedrijf landwinkel Goense heeft een zelfpluktuin en dient als uitvalbasis voor excursies, maar maakt bovenal deel uit van de Landwinkel Coöperatie. Agrarische ondernemingen wisselen via de coöperatie hun streekproducten uit zodat landwinkels hun klanten van een ruim assortiment kunnen bedienen. Fruitbedrijf Landwinkel Goense is met meer dan 40 'Drents Goed' streekproducten de grootste producent van 'Drents Goed' Streekproducten. De bij 'Drentse Goed' aangesloten ondernemers zijn trots op hun product en staan garant voor kwaliteit, streekgebondenheid en een ultieme beleving van regionale tradities. Indirect draagt dit ook bij aan het nationaal park doordat de streekproducten hun authenticiteit ontleen aan het cultuurlandschap waar het nationaal park onderdeel van is. Een beeldend voorbeeld zijn de producten van het Drents Heidenschaap dat graast in het nationaal park.

fruitbedrijfgoense.nl

Beleef de ruimte

Sterren en planeten kun je het beste zien bij zo min mogelijk stadslicht. Het nationaal park Dwingelderveld is een van de donkerste plekken van Nederland waar bij heldere nachten een prachtige sterrenhemel te zien is. Dit komt ook ten goede aan het natuurlijk ritme van de biodiversiteit in het nationaal park. Een gewin voor mens en natuur. Met het project 'Beleef de Ruimte' speelt een groep initiatiefnemers in Dwingeloo in op die prachtige ruimtelijkheid van zowel het nationaal park als de sterrenhemel. Het project sluit bovendien aan op de activiteiten van Sterrenkundig instituut Astron om het publiek meer te betrekken bij radioastronomie. Ondernemers grijpen de unieke waarden aan om hun onderneming te promoten. Zoals Marco Dekker, eigenaar van B&B de Ster van Dwingeloo, die twee sterrenstudio's realiseerde, waarin je kunt slapen onder de sterren.'

www.stervandwingeloo.nl

Dwingelderveld

Het boegbeeld van Dwingelderveld wordt zonder meer gevormd door het Drents Heideschaap en het Schoonbeker Schapenras. De dieren lopen vrij in het natuurgebied en worden op traditionele wijze gehoed door herders. Enkele historische accommodaties verwijzen ook naar de relatie tussen het nationaal park en het ambacht van het schapenhoeden. Zo is er een omgebouwde schaapskooi en herdershut. Dwingelderveld is het grootste aaneengesloten natte heide gebied van West-Europa. Hierdoor strijken er jaarlijks een groot aantal bijzondere vogels neer die veel waarde hechten aan stilte. Op het gebied van recreatie wordt er dan ook vooral veel gewandeld en wordt er gesproken over Drenthe als fietsprovincie.

De meest geliefde sport lijkt echter de ruitersport. Zo zijn er naar verhouding vrij veel accommodaties die gelegenheid bieden je eigen paard mee te nemen. Verder liggen er ook twee wijngaarden rondom het Dwingelderveld. Zij verbouwen en bereiden beide unieke Drentse wijn en bieden proeverijen en accommodatie aan.

Foto: Tammo Jan Dijkema

Weerribben-Wieden

In het geval van de Weerribben-Wieden wordt het nationaal park zeer beïnvloed door het nabijgelegen Giethoorn. Aan de data is te zien dat een deel van de ondernemingen in- en rondom Giethoorn in handen zijn van dezelfde eigenaar. Dit kan een kloof creëren tussen het gevoel van eigenaarschap van de bewoners en hun omgeving. Ook zien we een tweedeling tussen ondernemers die het gebied aanprijzen voor een vluchtig bezoek; 'een dagje Giethoorn', en ondernemers die adverteren met een omgeving die zich karakteriseert door middel van rust, natuur en ruimte. Daarmee hopen zij juist op een langer verblijf. Deze twee uiteenlopende manieren om het gebied aan te prijzen kunnen verschillende soorten toeristen aantrekken. Hier is niet iedereen bij gebaat. Zo kan de grote hoeveelheid particulieren die een B&B runnen niet profiteren van dagjesmensen. Een bijzonder initiatief vanuit de bewoners is een wandeltocht die tussen verschillende B&B is uitgestippeld. Meerdere kleine ondernemingen proberen zo coöperatief iets extra's te bieden en tegenwicht te geven aan grote commerciële ondernemingen.

Niet alle particulieren bedrijven zijn echter tegen de toenemende stroom dagjesmensen. Men speelt

daarbij vooral in op het groeiend aantal buitenlandse toeristen. Zo zijn er elementen te zien die de omgeving als 'typisch Nederlands' zouden moeten laten voelen. Water speelt daarin een grote rol. Dat blijkt onder andere uit de grote hoeveelheid boot-verhuurders, maar ook de verhuur van bijvoorbeeld DAF auto's versterkt het idee van een 'typisch Nederlandse ervaring'. Bootverhuur is vaak ook een neventak van ondernemingen en expliciet gericht op het toerisme. Sommige ondernemingen adverteren bijvoorbeeld dat je geen vaarbewijs nodig hebt en enkele ondernemingen adverteren uitsluitend in het Engels. Er is ook een vertaalbedrijf in Giethoorn gevestigd.

Ondanks dat verreweg de meeste ondernemingen ingericht zijn op toerisme en Giethoorn, zijn er ook initiatieven die investeren in de specifieke relatie met het nationaal park. Zo huist de Weerribben-Wieden een lokale jeugdclub voor natuureducatie. Deze is in drie leeftijdscategorieën opgedeeld. Leden van de oudste leeftijdscategorie (12-18) onderhouden ook gedeeltes van het park.

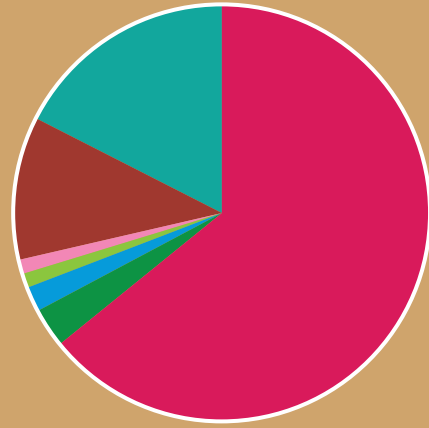
De Weerribben fotograaf

Susan Oosterlaar trekt regelmatig met haar boot en de camera de Weerribben in om het natuurlijk schoon achter haar lens vast te leggen. De veelzijdige vegetatie en de grote variatie aan insecten, vissen en dieren die in het moerasgebied leven, zijn voor Susan een bron van creatieve ideeën en bezinning. Haar fascinatie heeft een brede reikwijdte, van haar vrijwilligerswerk en inzet voor de Grote vuurvlinder, tot aan het vastleggen van de rietsnijders die zich passievol inzetten voor het behoud van hun unieke omgeving. Dat maakt dat Susan beschikt over veel ervaring en kennis in relatie tot het nationaal park. Regelmatig deelt zij haar deskundigheid en organiseert ze een rondvaart om de waardering voor traditionele landschapselementen in stand te houden. Binnenkort brengt ze haar tweede boek uit: 'De Grote vuurvlinder een historisch monument'.

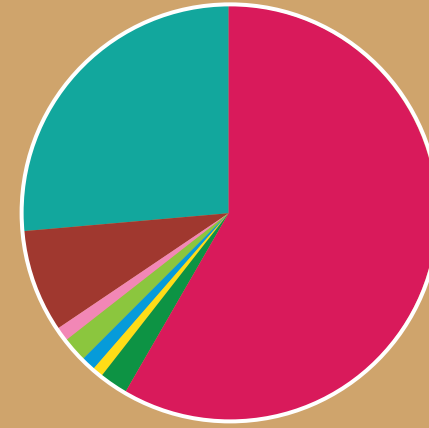
weerribbenfotograaf-gids.nl
www.degrotevuurvlinder.nl

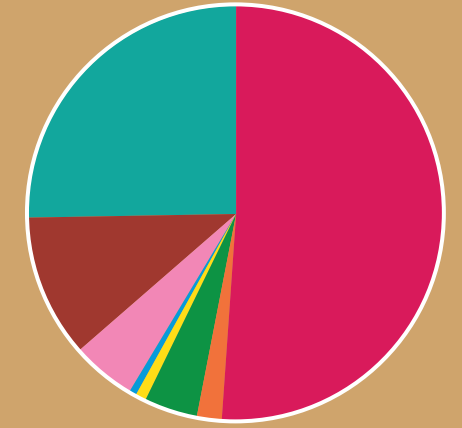
Schiermonnikoog

Duinen van Texel

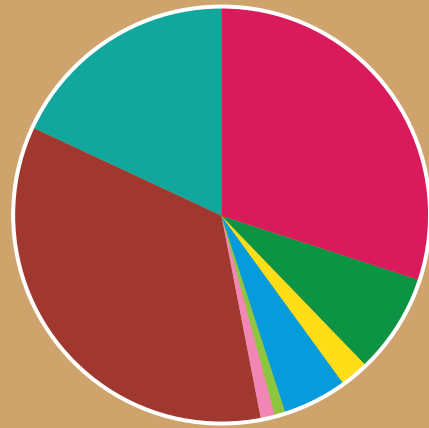
Drents-Friese Wold

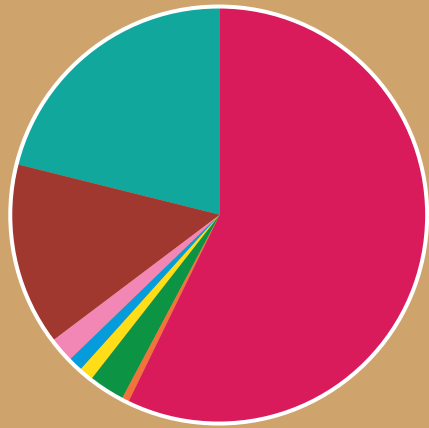
Drentsche Aa

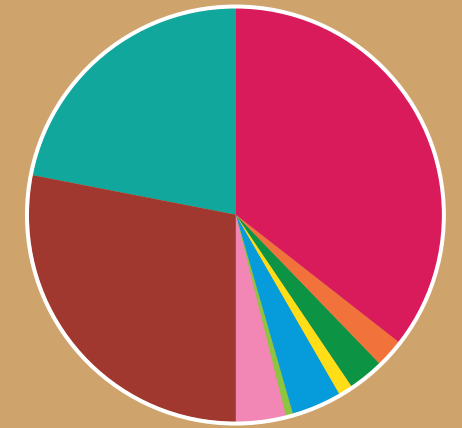
Lauwersmeer

Alde Faenen

Dwingelerveld

Weerribben-Wieden

Camping De Lemeler Esch

Natuurcamping De Lemeler Esch heeft sinds dat de eigenaren Tinus en Wilma de camping overgenomen hebben in 1982, al verschillende prijzen in de wacht gesleept. Dit is omdat zij al jaren een vooraanstaand voorbeeld zijn van innovatief – en vooral natuurinclusief – ondernemen. Tinus en Wilma willen zoveel mogelijk mensen de wisselwerking laten ervaren dat wij de natuur een handje kunnen helpen, maar dat tegelijkertijd de natuur ons ook kan helpen. Daarom staat in alles wat zij doen, en in de keuzes die zij maken, de harmonie tussen mens en natuur centraal. Dit zie je niet alleen terug in de inrichting van het terrein, maar ook bijvoorbeeld bij de activiteiten. Gedurende ieder jaargetijd worden er in samenwerking met onder andere Landschap Overijssel educatieve activiteiten voor jong en oud georganiseerd die inspelen op de relatie tussen mens en natuur. Deze activiteiten zijn niet alleen leuk, ze dragen ook bij aan het maatschappelijk draagvlak voor duurzame ontwikkeling doordat kinderen het belang en de schoonheid van de levende omgeving leren waarderen.

www.lemeleresch.nl

Sallandse Heuvelrug

Door de heuvelachtige ligging leent de Sallandse Heuvelrug zich bij uitstek voor activiteiten zoals mountainbiken. Op nummer twee staat wandelen en nauw daaropvolgend de ruitersport. Er worden in en rondom de Sallandse Heuvelrug opvallend veel evenementen en educatieve activiteiten georganiseerd, het IVN is hierbij een belangrijke partner. Het meeste werk wordt echter verricht door de 300 vrijwilligers die zich hebben aangesloten bij het park. Een van de populairste evenementen is de week van de paarse loper; een meerdaagse wandeltocht door het landschap. Deze week vindt plaats richting het einde van augustus als de heide volop in bloei staat. Paars is tevens de huiskleur van de website van het nationaal park. In het aanbod van evenementen en ondernemingen wordt een goede diversiteit aan leeftijdscategorieën bedient. Zo zijn er ook zorginstellingen en evenementen rondom het park die zich speciaal richten op senioren en kwetsbare mensen met een handicap. Vooral senioren vormen een groep die tot nu toe vrij onbelicht en onbenut bleef. Als laatste is er ook sprake van een vruchtbare samenwerking met enkele omliggende boeren, die het park een groen hart toedragen. Deze boeren bieden accommodatie, streekproducten en boerenactiviteiten aan. Binnen deze categorie zijn de meerdere ijsboeren vrij uniek in vergelijking tot de andere nationale parken. In 2021 zal het park naar verwachting uitgebreid worden. De parkorganisatie heeft de ambitie om tijdens dit uitbreidingsproces de betrokkenheid van bewoners te stimuleren, hiervoor is onder andere een ambassadeursprogramma in het leven geroepen.

De Veluwezoom

Naast de woorden rust en natuur wordt het woordje cultuur regelmatig benoemd als het gaat over Nationaal Park Veluwezoom. Er zijn in de Veluwe Zoom naar verhouding vrij veel cultuurhistorische instellingen, vanwege het rijke palet aan buitenplaatsen. Deze verschaffen ook veel informatie over de Tweede Wereldoorlog, omdat de meesten werden gebruikt voor nazi doeleinden. Opvallend is verder het aantal ondernemingen dat zich (ook) richt op de zakelijke klant. Zo worden er onder andere relatief veel ruimtes aangeboden voor conferenties en/of symposia en zijn er ondernemingen die zich specialiseren in teambuilding. Ook het aantal gezondheidsgerichte ondernemingen is wederom opvallend. De gradatie van zorgintensiteit varieert van zorgboerderij tot (wandel)coaching en wellness. In de Veluwezoom is er een mountainbike pad. Deze wordt onderhouden door de lokale mountainbikevereniging, die ook contributie vraagt als men van het pad gebruik wil maken.

Er is dus veel interactie en betrokkenheid van bewoners en daarom zijn er ook veel vrijwilligers actief in het beheer. Het is echter niet vaak zo dat omwonenden bij Natuurmonumenten aankloppen met ideeën of initiatieven. Wat dat betreft komt het initiatief vaker vanuit Natuurmonumenten, welke dan gericht mensen benaderen of participatie in samenwerking met gemeenten opzet. Als laatste wordt Veluwezoom weinig genoemd door ondernemers in vergelijking met Nationaal Park de Hoge Veluwe. Vaak wordt ook alleen van de Veluwe gesproken.

Safari-Joggen

's Ochtends vroeg bij zonsopgang en 's avonds tegen de schemering trekken het hele jaar door groepjes van maximaal acht safari-joggers de Veluwe op. Onder professionele begeleiding van een hardlopende gids gaan zij tijdens een hardloop-safari op zoek naar 'de big five'. Een unieke hardlooptactiviteit die sport combineert met het spotten van wild. Omdat de groepjes klein zijn en de gidsen zeer ervaren in het gebied, is de kans op een ontmoeting met damherten, wilde zwijnen, een das, een vos of edelhert relatief groot. Safari-Joggen is lokaal ontstaan uit liefde voor de natuur. Dieren worden dan ook zo min mogelijk verstoord en een deel van de opbrengsten worden geïnvesteerd in projecten van natuur behorende instanties zoals Natuurmonumenten.

www.safari-joggen.nl

Shinrin Yoku

Shinrin Yoku is de Japanse kunst van het 'bosbaden'. Schrijfster en natuur-inspirator Beitske Bouwman is expert op het gebied van meditatie. Ze begeleidt bezoekers tijdens een korte wandeling bij het openstellen van de vijf zintuigen, om zo de omgeving bewust waar te nemen. Stilstaan bij de natuur brengt veel gezondheidsvoordelen met zich mee. Zo voelen mensen zich vaak meer ontspannen en positiever. Wie zich bekwaamt in het bosbaden stimuleert ook zijn immuunsysteem volgens recent wetenschappelijk onderzoek. Via de website van nationaal park De Hoge Veluwe kunnen mensen een sessie boeken Workshop Shinrin Yoku – Park Hoge Veluwe, en op de website van de Anaya Academie is meer informatie te vinden over de geschiedenis en de achtergrond van Shinrin Yoku en Beitske zelf

www.anaya.nl

De Hoge Veluwe

De Hoge Veluwe als gebied kent een lange geschiedenis als vakantiebestemming voor het gezin. Dit is nog steeds terug te zien aan het relatief hoge percentage van luxe hotels en vakantieparken. Bovendien bieden horecagelegenheden net zoals rondom de Veluwezoom vaak zakelijke arrangementen. In vergelijking met de andere nationale parken zijn er weinig agrarische bedrijven rondom de Hoge Veluwe die een relatie met het park onderhouden. Nationaal Park de Hoge Veluwe en de Veluwe Zoom kennen beiden ook geen gastheren netwerk van bedrijven zoals bij de andere nationale parken. In plaats daarvan is er een grote groep vrijwilligers die zogeheten gastheren van het landschap zijn. Zij nemen de rol van boswachter op zich door toezicht te houden en informatie te verstrekken aan bezoekers.

Deze afwijkende constructie komt omdat beide parken één eigenaar hebben, daardoor hebben zij geen overleg nodig over beheer en andere zaken. De Hoge Veluwe heeft bijvoorbeeld ook geen mountainbike paden die de grond eroderen. Bezoekers mogen er in, desgewenst met de auto, maar wel tegen entreekosten. Nationaal Park de Hoge Veluwe is namelijk het enige nationaal park wat afgesloten is en daardoor als enige de mogelijkheid heeft om entree te heffen.

Daarnaast worden er geregeld rondom de Hoge Veluwe seizoensgebonden evenementen georganiseerd, die vooral indirect betrekking hebben op het onderhoud en beheer van het park. Zo kan er rondom het jachtseizoen in verschillende dorpen wild gegeten worden wat is afgeschoten voor populatiebeheer. Rond kerstmis kan men zijn eigen kerstboom omzagen.

De Utrechtse Heuvelrug

Bijzonder is dat veel van de activiteiten in Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug online toegankelijk zijn gemaakt. Deze digitale ontwikkeling is met COVID-19 in een stroomversnelling geraakt. Dit is bij andere nationale parken minder naar voren gekomen, en geeft de parkorganisatie een modern karakter. Daarentegen kennen de andere nationale parken vaak een minder rijke geschiedenis aan landgoederen en oorlogslagvelden die zich lenen voor een digitale belevenis. De parkorganisatie van de Utrechtse Heuvelrug heeft een bijzonder actief communicatiebeleid. Zo hebben zij onlangs de Heuvelrug Alliantie opgericht, speciaal om het contact tussen nationaal park en bewoners toegankelijke te maken.

Tijdens de eerste bijeenkomst in oktober 2020 werd onder andere vanuit bewoners steun gevraagd voor een documentaire voor de dassenstichting. Ook werd er voorgesteld om het nationaal park de status GEO-park te geven, wat nadruk legt op het geologische ontstaan van het park en hoe het landschap door de geschiedenis is ontwikkeld. Vanuit de parkorganisatie is er ook veel aandacht voor de vergroening van omliggende dorpen en steden. Vergroening van stedelijke gebieden heeft namelijk direct effect op de veerkracht van het nationaal park.

Zo is het initiatief 'heuvelrug-tuinen' gestart, dat ondersteuning biedt bij het ont-tegelen van tuinen en adviseert bij het planten van insect-vriendelijke beplanting. Verder waren er ook al voor de oprichting van de alliantie een aantal initiatieven op touw gezet. Sommige initiatieven dragen een percentage omzet af aan het nationaal park, zoals de Green Race en Heuvelrug Blond, maar ook zonder financiële bijdrage kunnen bewoners en omwonenden zich waardevol inzetten voor het park. Bijvoorbeeld door het attenderen van bezoekers op plastic vrije zones.

Heuvelrug Blond

Heuvelrug blond is bier wat is gebrouwen van ingrediënten uit het park. Het is een initiatief van nationaal park Utrechtse Heuvelrug en het Regionaal Bureau voor Toerisme (RBT) Heuvelrug & Vallei. De duurzame Utrechtse brouwerij De Leckere heeft dit Heuvelrugbier ontwikkeld. Iedereen die dit bier drinkt, steunt hiermee gelijk de natuur. Voor ieder biertje dat gedronken wordt zorgt De Leckere voor een afdracht aan het nationaal park. Het nationaal park zorgt ervoor dat het geld wordt besteed aan het beheer en behoud van de natuur.

www.np-utrechtseheuvelrug.nl

BaseCamp Ijmuiden

BaseCamp Ijmuiden is een verzameling van (grotendeels) klimaat neutrale tiny houses. Het is een plek waar wetenschap en design elkaar ontmoeten, waarin onderzoek wordt gedaan naar duurzame gebiedsontwikkeling en ruimte wordt geschept voor kunst en cultuur. Het is daarmee een waar eco-retreat dat experimenteert met een nieuwe duurzame manier van leven. De gemeenschap is bijvoorbeeld geheel zelfvoorzienend in zijn energie door de aanleg van een solar-netwerk dat wordt ondersteund door een windmolen als er even geen zon is. De meeste tiny houses zijn beschikbaar voor kort verhuur (vanaf 2 tot 30 dagen). De opbrengst van de huur wordt geïnvesteerd in verdere duurzame ontwikkeling.

www.basecamp-ijmuiden.nl

Zuid-Kennemerland

Nationaal Park Zuid-Kennemerland ligt gedeeltelijk langs, of vlak bij een industrieterrein met de prominente aanwezigheid van Tata Steel. In dat industrieterrein bevinden zich nauwelijks gasteren, de meeste daarvan zijn gevestigd langs de kust of aan de zuidkant van het nationaal park. De rauwheid van het landschap wordt verder bevorderd door de nalatenschap van de Atlantikwall, die belicht wordt in het bunkermuseum. Richtig de kust van Bloemendaal zijn enkele ondernemingen die zich profileren aan de hand van een 'surf' levensstijl. Meer landinwaarts zijn enkele cultuurhistorische gebouwen te vinden. Veel van deze monumenten zijn omgebouwd tot horecagelegenheid.

In vergelijking met de andere parken wordt er relatief weinig particuliere accommodatie aangeboden. Anderzijds is er opvallend veel aanbod in vormen van (mentale) gezondheidscoaching. De meeste coaches bieden zakelijke arrangementen aan en komen zelf ook uit het zakenleven. Daarmee kan er een mogelijk verband te bestaan met de nabij gelegen randsteden zoals Haarlem en Amsterdam. Vooral hardlopen en wandelen zijn geliefde activiteiten in het park. Aan de kust is er ook gelegenheid voor watersport zoals surfen en blokarten. In het park bevindt zich een openlucht podium.

De Biesbosch

Het waterrijke gebied van Nationaal Park de Biesbosch ligt grotendeels in de provincie Noord-Brabant maar de Zuid-Hollandse stad Dordrecht is een prominente uitvalbasis voor een groot deel van de ondernemingen. De natte omgeving maken de natuur geschikt voor bijzondere soorten als de zeearend en de bever. Om deze te kunnen spotten worden er op recreatief gebied veel fluisterboten en kanotochten aangeboden. Zelfs enkele accommodaties drijven langs de waterkant. Er wordt door de parkorganisatie flink ingezet op duurzaamheid. Het Green-key keurmerk voor duurzaam toerisme wordt daarom veelvuldig genoemd, net zoals de blauwe vlag bij jachthavens en stranden.

Sinds kort werkt de parkorganisatie samen met een jongeren kerngroep. Deze bestaat uit een achttal jongeren met verschillende onderwijsniveaus en woongebieden rondom het nationaal park. Enerzijds is dit een gebaar van goede wil van de parkorganisatie richting de jongeren waaromheen vaak een stigma heerst dat ze overlast veroorzaken. Anderzijds worden jongeren op hun beurt om advies gevraagd over vraagstukken als geschiedenis, toerisme en klimaatverandering. Hiermee hoopt de parkorganisatie in het verloop van tijd een jongeren gemeenschap op te bouwen die zich actief betrokken voelt bij het nationaal park. Rondom de algemene betrokkenheid van bewoners wordt verder een heldere tweedeling gemaakt: bewoners die in het nationaal park wonen en bewoners die om het nationaal park wonen. De eerste groep wordt inderdaad betrokken. Dit houdt in dat zij onder andere gebruik kunnen maken van inspraakmogelijkheden en daarmee onderdeel zijn van de besluitvorming over de gebiedsbestemming. De omwonende worden daarentegen eerder aangetrokken. Dat wil zeggen dat zij worden benaderd als potentiële gebruiker van het park met slechts beperkt zeggenschap over het gebied.

De Biesbosch Hoeve

Al vier generaties lang boert de familie Saarloos op eiland de Vischplaat, midden in nationaal park de Biesbosch. Tegenwoordig wordt het melkveebedrijf en de boerderijcamping gerund door Jan en Nancy Saarloos. Zij overzien de bedrijvigheid op de Vischplaats en ontfermen zich ook nog eens over maar liefst meer dan 150 Schotse Hooglanders die het omliggende natuurgebied begrazen. Iedereen die wil kan één van de Schotse Hooglanders adopteren, voor zichzelf of als cadeau. Als dank ontvangen de adoptievrienden een certificaat met onder andere de naam, het oormerk en een foto van hun koe. De adoptiekosten worden vervolgens geïnvesteerd in het welzijn van de Hooglanders. Wie echter graag nog meer wil bijdragen kan zich ook aanmelden voor één van de klusdagen waarin wordt gewerkt aan het onderhoud van de omgeving. Zo proberen Jan en Nancy boer en burger weer een stukje bij elkaar te brengen.

www.biesboschhoeve.nl

Stichting Duinboeren

De leden van Stichting Duinboeren zetten zich in voor een gezond en evenwichtig landschapsbeheer. Als collectief van 180 agrarische ondernemers zijn zij het aanspreekpunt voor zowel de ondernemers, als bewoners, alsook de recreanten van het nationaal park. Duinboeren delen kennis, hebben praktijkgerichte projecten, steken in op vernieuwende bedrijfsvoeringen en hebben zorg en respect voor de dynamiek van de natuur om daardoor ook voedzame producten te kunnen produceren. De Duinboeren hebben ook een eigen fietskaart ontwikkeld, waarlangs men al fietsend de bedrijven/boerderijen kan bezoeken om van allerlei smakelijke lekkernijen en streekproducten te kunnen genieten.

www.duinboeren.nl
www.duingoed.nl

Loonse en Drunense duinen

In vergelijking met de andere nationale parken worden er in Nationaal Park Loonse en Drunense Duinen weinig recreatiemogelijkheden aangeboden door ondernemers. Het zijn de gebruikelijke activiteiten die sporadisch worden uitgelicht: wandelen, fietsen, mountainbiken, paardrijden en genieten van de rust. Verreweg de meeste van deze activiteiten worden gefaciliteerd door eigenaar Natuurmonumenten. Het nationaal park maakt geen gebruik van gastheren op hun website. De kleinschalige B&B eigenaren adverteren liever met de bourgondische gastvrijheid, die vaker in relatie tot de provincie Noord-Brabant wordt genoemd. Het ontbreekt dan ook niet aan agrarische bedrijven en streekproducten rondom het nationaal park.

Ondanks het ogenschijnlijk terughoudende enthousiasme over het nationaal park zijn er toch aanzienlijk veel ondernemingen gericht op toerisme. Mogelijk heeft dit te maken met het nabijgelegen pretpark de Efteling. De Efteling trekt jaarlijks enorm veel binnenlandse en buitenlandse bezoekers (5,26 miljoen in 2019). Het is echter niet duidelijk in welke verhouding de omgeving van Kaatsheuvel, Loon op Zand en omliggende dorpen hiervan mee profiteren. Laat staan of het nationaal park hier direct van mee profiteert.

Kalmthoutse Heide

Grenspark Kalmthoutse Heide ligt voor een groot deel in België en voor een deel in Nederland. Het is een veelzijdig gebied met onder andere een 3-sterren stiltegebied waar mens, dier en natuur volledig tot rust kunnen komen. Tegelijkertijd is het park ook te betreden via diverse ruitersporen en mountainbike tracks. De lokale mountainbike club heeft een goede verstandhouding met de parkorganisatie en draagt bij aan het onderhoud van hun trajecten.

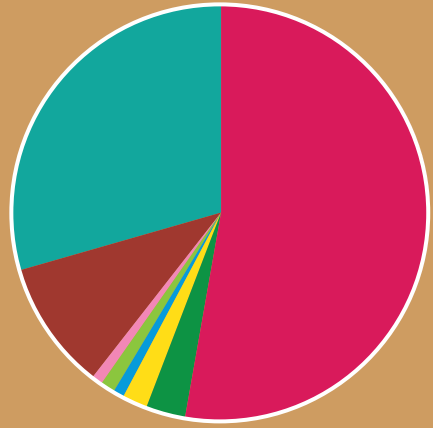
Ook mensen die minder mobiel zijn kunnen het park betreden met speciale terreinrolstoelen die te leen worden gesteld. Het aantal gastheren in en rondom het nationaal park aan de Nederlandse zijde is vrij klein. De identiteit van het park moet bovendien concurreren met die van de Brabantse Wal, waar het park onderdeel van uitmaakt. Ondernemers verwijzen regelmatig naar deze Brabantse Wal. Ook de streekproducten asperges, aardbeien en ansjovis (AAA), zijn er sterk mee verbonden.

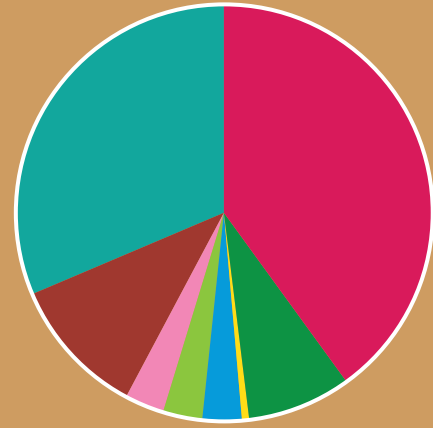
Piknikfabrik

De Piknikfabrik levert het hele jaar door, met uitzondering van november, picknicks in zowel het Belgische als het Nederlandse gedeelte van grenspark Kalmthoutse Heide. Met een bestelformulier kan men tot drie dagen van tevoren een assortiment uitkiezen wat naar een plek naar keuze wordt gebracht en vervolgens ook weer wordt opgehaald met kleine, elektrische autootjes. Normaal levert de Piknikfabrik geheel verzorgde openlucht maaltijden, die zo veel mogelijk bereid worden met seizoensgebonden streekproducten voor groepen vanaf 10 personen. Maar omwille van Corona kunnen ook kleinere 'bubbels' vanaf maart genieten van een picknick take-out. Van elke picknick wordt € 2,50 gedoneerd aan het Grenspark. 's Zomers zijn bezoekers ook welkom in pop-up Bosbar de Eekhoorn die door dezelfde eigenaar wordt beheerd.

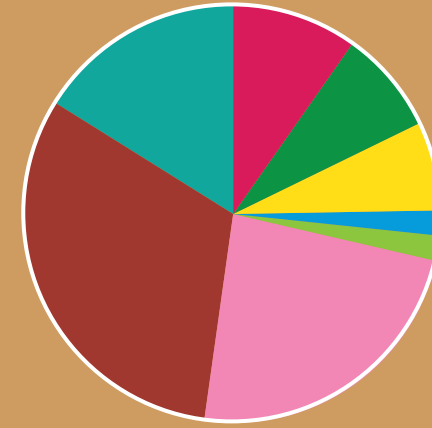
www.piknikfabrik.be

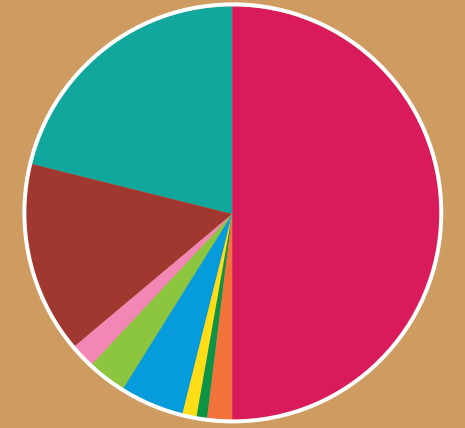
Sallandse Heuvelrug

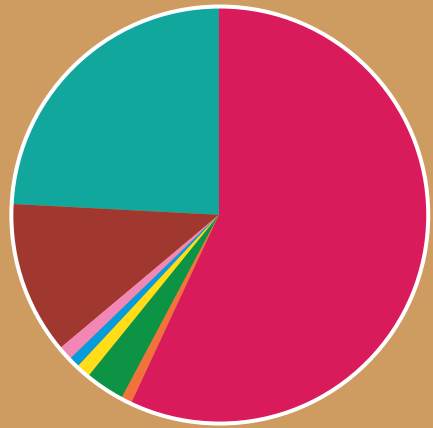
Veluwezoom

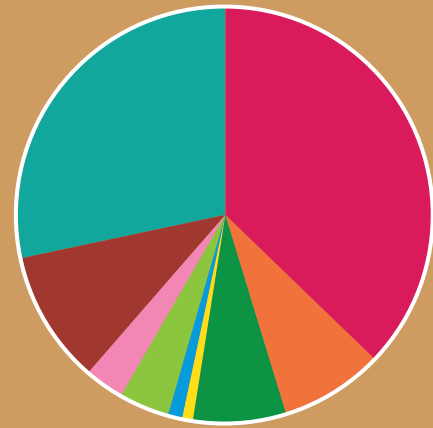
Zuid-Kennemerland

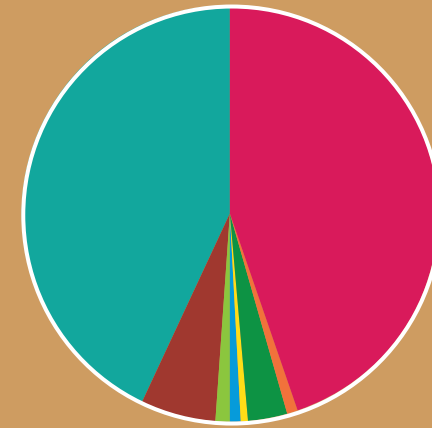
Biesbosch

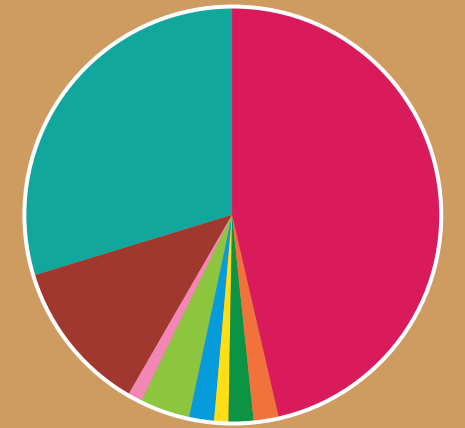
Hoge Veluwe

Utrechtse Heuvelrug

Loonse en Drunense Duinen

Kalmthoutse Heide

Toon Kortooms Park

Dit belevenis park is niet alleen een hommage aan schrijver Toon Kortooms, het is ook een hommage aan de streek en zijn eeuwenoude gebruiken. Zo kunnen kinderen en volwassen ervaren hoe het werk van de turfstekers in zijn gang ging, en loopt er vanaf het park een blatenvoetenpad door de Peel. Langs het pad zijn talloze uitkijkpunten, bankjes, hangmatten, tunnels en hutten waarvandaan je de omgeving goed in je kunt opnemen. Om tussendoor even op adem te komen is in het park ook een museum, een proeflokaal en een restaurant te vinden.

www.toonkortoomspark.nl

De Grote Peel

Net zoals de andere nationale parken in het zuiden van Nederland bieden de meeste ondernemers bij De Grote Peel een vorm van accommodatie of een vorm van voedselvoorziening. En ook hier houdt men van de bourgondische levensstijl. Voor de echte kookfanaat heeft het nationaal park zelfs een kookboek uitgebracht waarin recepten staan met ingrediënten die in het wild te vinden zijn en in de streek worden geteeld. Het boek draagt dan ook de toepasselijke naam 'proef de peel'.

Op het gebied van recreatie zijn ondernemers daarentegen erg terughoudend. Rondom het gebied zijn enkele recreatieparken en kan je zelfs met een bijl gooien, maar in het nationaal park worden er nauwelijks activiteiten ondernomen. De flora en fauna van het moerasgebied ondervindt daardoor wel genoeg stilte en de wandelaar kan ook helemaal tot rust komen. Het is dan ook opmerkelijk dat er nog betrekkelijk weinig ondernemingen zijn te zien die zich richten op gezondheid. Het park maakt verder zowel aan de Brabantse als aan de Limburgse kant gebruik van gastheren. Het aantal gastheren is echter nog beperkt, de meeste ondernemingen die zijn weergegeven in het taartdiagram zijn gevonden met GoogleMaps.

De Meinweg

De Meinweg is een nationaal park dat grenst aan de Duitse grens. Verschillende ondernemingen zijn dan ook met name gericht op Duitse toeristen. Dit is kenbaar door Duitse vertalingen van menukaarten, websites en advertenties. Veel van de gastheren zijn ook in Duitsland gesitueerd. In vergelijking met andere nationale parken is er weinig samenwerking met omliggende landbouw, en ook zijn er naar verhouding weinig recreatieve ondernemingen in en rondom het park te vinden. Alleen vanuit de parkorganisatie worden wandelingen met de boswachter aangeboden. Ook zijn er overwegend meer hotels in plaats van campings rond het park gelegen. Bovendien adverteren de meeste accommodaties in Roermond, de grootste nabij gelegen stad, meer met de designer outlet dan met het nationaal park. Dit wijst op een nog relatief kleine toeristische sector die gericht is op het nationaal park.

Bijzonderheden van de streek zijn asperges en haas (die overigens sinds kort een beschermd soort is en dus niet meer op de menukaart thuis hoort). Verder spreekt men vaak over het Pieterpad wat net langs het nationaal park heen loopt. Op social media zijn veel mensen met een paard te zien.

Rijstal Venhof

Rijstal Venhof is de uitvalbasis voor ruitersport in nationaal park de Meinweg. Met een zeer uitgebreid arrangement bieden zij voor iedereen de mogelijkheid om kennis te maken met alles dat met paarden te maken heeft. Van poetscursus tot huifkartochten en natuurlijk diverse buitenritten voor verschillende niveaus van ervaring. Ook met je eigen paard ben je van harte welkom en kan je voor een langer verblijf gebruik maken van een van de rustieke blokhutten met uitzicht op de paardenweide. De kern en het hart van het familiebedrijf is echter het café/restaurant. Hier kan je na een wandeling, fietstocht of paardenrit een punt Limburgse vlaai eten of een van de gerechten op de menukaart bestellen. Naast de tientallen reguliere activiteiten die worden aangeboden organiseert Rijstal Venhof ook ruiterevenementen. In alle activiteiten en evenementen staat de unieke omgeving waarin Rijstal Venhof zich bevindt centraal.

www.venhof.nl

Wijngaard 't Hanik

Deze kleine wijngaard is eigenlijk een uit de hand gelopen hobby maar inmiddels is de wijngaard aangesloten bij diverse keurmerken en is hun wijn zelfs al in de prijzen gevallen. Ritsaart en Mariëlle Blaisse(-Berger) maken gebruik van resistente rassen die in ons klimaat rijp worden, om zo veel mogelijk biologisch te telen. Daarmee houden ze bewust rekening met de natuur van het nationaal park. Als aanvulling om hun assortiment maken ze ook appelsap van appels uit hun eigen boomgaard en fruit uit de omgeving. Intussen zijn zij ook begonnen met het houden van bijen en zijn de randen rond de wijngaard ingezaaid met wilde bloemen. Zo zijn Ritsaart en Mariëlle ook nog eens een verbindende factor voor de buurt. Ze geven rondleidingen en organiseren proeverijen.

wijngaardhanik.nl

De Maasduinen

Gastheren van Nationaal Park de Maasduinen bevinden zich in Noord-Limburg en Noord-Brabant (gescheiden door de Maas). Het gebied heeft een rijke historische achtergrond door zijn strategische ligging naast de Maas. Nederzettingen uit het verleden en enkele kastelen zijn daardoor nog verdeeld over het landschap te zien, soms als ruïne en soms volledige bewaard en gerestaureerd. Het park kent weinig ondernemingen die zijn gericht op recreatie. Horeca en accommodatie zijn daarentegen alom vertegenwoordigd. Er wordt door hen geadverteerd met een bourgondische levensstijl.

Relatief weinig ondernemingen benoemen het nationaal park. Het nabij gelegen Maasheggen wordt vaker benoemd als natuurgebied. 20% van het nationaal park is particulier grondbezit. In 2015 heeft het park in samenwerking met enkele van deze grondbezitters het visiedocument 'de instandhouding van Nationaal Park de Maasduinen; van Rijkstaak naar netwerkinitiatief' geformuleerd. Deze gezamenlijke intentieverklaring door een collectieve vertegenwoordiging is een duidelijke stap van het park richting de bewoners. Opvallend is dat het uitdragen van trots over het nationaal park het voornaamste speerpunt van het visiedocument is. Dit is (nu nog) slechts gering terug te zien bij de ondernemingen, maar biedt wel een mooi houvast voor verder ontwikkelingen.

Oosterschelde

In het nationaal park de Oosterschelde liggen een groot aantal andere natuurreservaten/natuurgebieden. Veel accommodaties adverteren daarom ook (of alleen) met nabij gelegen natuurgebieden en noemen niet expliciet het nationaal park. Uniek aan nationaal park de Oosterschelden zijn de tientallen duiklocaties. Iedere duiklocatie biedt iets nieuws om onderwater te ontdekken. Zo zijn er bepaalde locaties waar wrakken te zien zijn en locaties die zich uitstekend lenen voor het zien van bepaalde vegetatie, vissen of schelp- en weekdieren. Sommige duiklocaties vereisen meer ervaring dan andere maar hierdoor wordt men ook geprikkeld om eventueel terug te komen naarmate je meer duikervaring opdoet.

De ondernemingen rondom de Oosterschelde zijn zeer vervlochten met de mogelijkheden die de Oosterschelde te bieden heeft. Zo zijn er tientallen educatieve rondvaarten en honderden restaurants en brasserieën die gebruik maken van producten uit de Oosterschelden. Vooral de oester is een zeer gewaardeerd streekproduct. Andere ambassadeurs uit het water zijn de bruinvis en de zeehond. Op de kaart is goed aangegeven waar deze het beste te zien zijn. Op het land en in de lucht spelen de kustvogels de hoofdrol. Langs de gehele Oosterschelden zijn verschillende vogelkijkhutten te vinden. Deze verschaffen informatie aan de hand van informatieborden, maar ook door middel van vrijwilligers die met regelmaat in de vogelhutten te vinden zijn. Ook zijn de loop- en wandelroutes duidelijk aangeduid met informatieborden over de omgeving. Elk omliggend dorp heeft zijn eigen watersportvereniging die verbonden is aan de lokale jachthaven. Deze zijn beide vanuit bewoners georganiseerd. Dit geeft bewoners autonomie over het gebruik van de

Watersnoodhuis Stavenisse

Dit kleine museum is een project van Stichting Actief Stavenisse. Het museum wordt grotendeels gerund door een groep vrijwilligers die zich met passie en zorgvuldigheid inzetten om de historische watersnoodramp in 1953 niet uit onze herinnering te laten verdwijnen. In het museum is een collectie van zeldzame foto's van de ramp tentoongesteld en worden de verhalen van overlevenden bewaard. Deze verhalen herinneren ons aan het feit dat de natuur zich niet laat dwingen door de mens, en dat water - hoezeer de gemeenschap zich er ook mee heeft verbonden - onberekenend kan zijn. Daarmee belichaamt het museum een belangrijk stukje geschiedenis van de Oosterschelde.

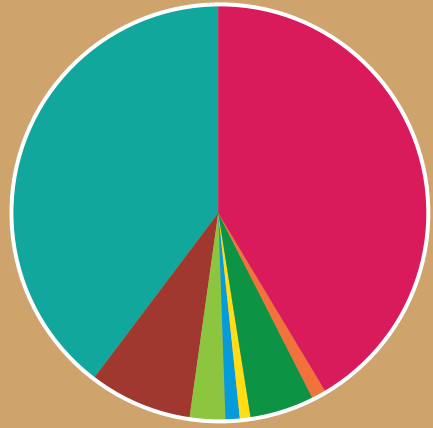
www.watersnoodhuisstavenisse.nl

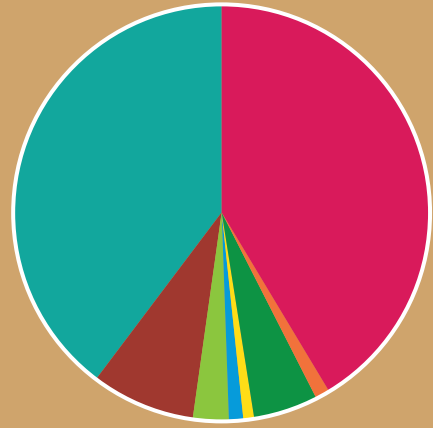
jachthavens. Een geliefde sport op het water is de hengelsport. Er liggen ook meerdere kwekerijen van aas rondom de Oosterschelden.

Cultuurhistorisch is er veel aandacht voor de watersnoodramp. Op kleinere schaal zijn er gedenkmonumenten voor de Tweede Wereldoorlog te vinden. Er zijn ook enkele wat kleinere musea die zich richten op het visserij- en landbouwverleden van de omgeving. Landbouw rondom het gebied bestaat voornamelijk uit veeteelt en bloemkwekerijen. Veel boeren/telers hebben een (mini) camping naast hun landbouwbedrijf. Bij het nationaal park de Oosterschelde beschouwen ze burgerbetrokkenheid als speerpunt van hun beleid.

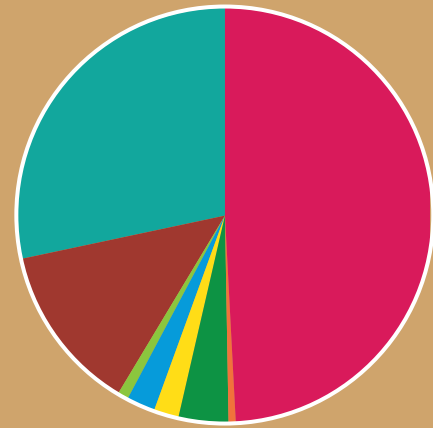
Het uitgangspunt van de parkorganisatie is dat als meer mensen hun omgeving waarderen, het toerisme vanzelf aantrekt. Een recent initiatief dat hier op inspeelt is de Oosterscheldeweek. De week is een druk bezocht jaarlijks evenement waar meer dan 80 activiteiten worden georganiseerd, specifiek gericht op omwonenden van het gebied. Het wordt over het algemeen beschouwd als een enorm succes met veel bezoekers waarvan 75 Zeeuws is. Bewoners worden bewust geattendeerd op de bijzonderheden van hun omgeving zoals bruinvissen en kustbroedvogels. Hierdoor versterkt het hun relatie met het nationaal park en worden maatregelen die de ecologie van het gebied versterken eerder geaccepteerd. Naast een 2-jarige opleiding tot natuurgids, kunnen bewoners tegenwoordig ook een 5-daagse training tot ambassadeur van de omgeving volgen. Dit nieuwe programma verlaagd de drempel voor veel mensen om actief te worden in het nationaal park. Als laatste investeert het park ook in nadrukkelijk in natuureducatie voor kinderen.

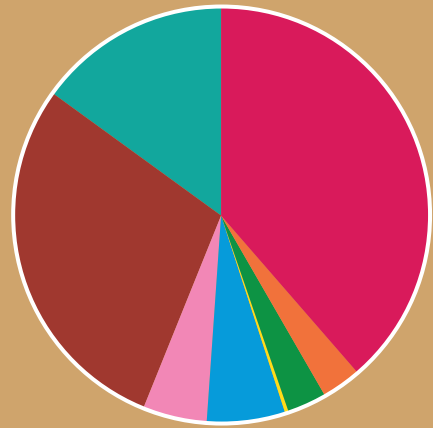
De Grote Peel

De Meinweg

De Maasduinen

Oosterschelde

Slotwoord en discussie

Aan de hand van de inventarisatie die in deze brochure uiteen is gezet zien we dat bewoners in en rondom Nederlandse nationale parken al behoorlijk 'nijverig' zijn, zeker met betrekking tot toerisme. We zien een grote verscheidenheid in het aanbod in de verschillende categorieën. Soms heeft dit te maken met de 'natuurlijke' eigenschappen van een nationaal park, en vaak heeft het te maken met de culturele geschiedenis van de omgeving. Hoe dan ook zijn er genoeg unieke aanknopingspunten te vinden voor het verder ontwikkelen van een nationale parken economie. Lokale ondernemers weten deze aanknopingspunten veel beter aan te grijpen dan de vaak grotere, commerciële partijen. Hier zit dan ook een grote meerwaarde voor zowel hun business als het park.

Meestal zijn er bij een nationaal park meerdere grote vakantieparken te vinden. Soms zijn deze parken ontstaan vanuit een lokale coöperatie, zoals op Texel en Schiermonnikoog, maar vaak worden vakantieparken gerund door grote (internationale) partijen als Fletcher Hotels, Landal of Belvilla. Het economisch profijt wat een nationaal park in potentie kan opleveren, stroomt via dergelijke ketens en bedrijven niet altijd terug naar de bewoners, terwijl bewoners wel worden geacht de toenemende stroom aan toeristen te accepteren.

Acceptatie begint vaak bij betrokkenheid en betrokkenheid kent veel variaties. We zien dat alle nationale parken in verschillende mate afhankelijk zijn van vrijwilligers. Dat is mooi en geeft blijk van het feit dat veel mensen de natuur graag een warm hart toedragen. We zien ook dat burgerbetrokkenheid nog verder versterkt kan worden door bewoners goed

te informeren en te activeren. Mooie voorbeelden zijn de heuvelrugtuinen van de Utrechtse Heuvelrug en het ambassadeursprogramma van de Sallandse Heuvelrug, maar ook de vogelacademie van het Lauwersmeer en de Oosterscheldeweek zijn prachtige initiatieven die inzetten op de kennis en betrokkenheid van bewoners en omwonende. Een meer algemene aanpak die door de meeste nationale parken is omarmd is het gastherennetwerk.

Een volgende stap is om bewoners en omwonende ook mee te laten beslissen over de toekomst van een nationaal park. Ook hier wordt al uitvoerig mee geëxperimenteerd. De Maasduinen en Drentsche Aa zijn bijvoorbeeld in samenspraak met diverse betrokken partijen uit de omgeving gekomen tot een gemeenschappelijk visie, en ook in de Biesbosch maken bewoners gebruik van inspraakmogelijkheden.

Belangen worden vaak overgedragen via lokale netwerken. De parkorganisaties en bezoekerscentra, die vaak nauw samenwerken met Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer of de provincie, spelen een cruciale rol in het organiseren van dergelijke netwerken. Deze netwerken kunnen ook de belangen van kleine ondernemingen dienen. Maar wat betreft het coördineren van de profijten van toerisme is hun rol nog beperkt. De parken zouden die rol moeten pakken, om er voor te zorgen dat het recreatieve aanbod kleinschalig en op de natuur gericht is. Dit biedt betere garanties op trots, draagvlak en betrokkenheid, dan wanneer grote investeerders voorzieningen neerzetten die overal hetzelfde zijn. Door bewoners en omwonenden meer te betrekken,

en bij wijze van spreken mede-eigenaar te maken van het nationaal park valt daar mogelijk meer grip op te krijgen. Wij hopen dat deze brochure wellicht nieuwe aanknopingspunten voor verdere verbintenissen heeft kunnen bieden voor parkbeheerders, huidige en toekomstige ondernemers, en bovenal bewoners en omwonenden van Nederlandse nationale parken. Als de nationale parken zich gaan verbreden willen we dat mensen daar trots op kunnen zijn. Het 'laten beleven' van de natuur is daar een belangrijk onderdeel van. Om dit voor zo veel mogelijk mensen beschikbaar te maken zonder dat bewoners en de natuur daar last van hebben, zullen sterke samenwerkingsverbanden moeten worden aangegaan. Het gemeenschappelijk vaststellen van de identiteit van de streek en de omgeving is hiervoor een mooi begin.

Verantwoording

In totaal zijn 4517 ondernemingen handmatig ingevoerd in Excel. Bij de data validatie zijn nog 4479 ondernemingen overgebleven doordat ondernemingen die reeds zijn gesloten zijn verwijderd. De ondernemingen zijn in eerste instantie geselecteerd uit het gastheren bestand van de nationale parken, en vervolgens aangevuld met ondernemingen die zijn gevonden op social media¹, GoogleMaps², VVV regionaal, het lokale informatiecentrum en via de beheerorganisaties van specifieke parken aan de hand van een telefonisch gesprek³.

In de gesprekken zijn tenminste twee vragen beantwoord:

1. Van welke ondernemingen of initiatieven die verbonden zijn aan het park weet u dat ze eigendom zijn van lokale bewoners?
2. Van welke bedrijven weet u dat deze nauw verbonden zijn met het park qua streekproducten?

Per onderneming is de volgende informatie genoteerd:

- **Bron van informatie**
- **Categorieën**

Excursies: Tochten, begeleide activiteiten, educatie, etc

Recreatie: Sporten, verhuur, vermaak, etc.

Accommodatie: Verhuur overnachting, hotels, campings, B&B's, vakantieparken, etc.

Cultuur/Historie: Informatief, cultureel, historisch gerelateerd

Voedsel: Restaurants, cafés, bijzonder eten, streekproducten

Evenement: Evenementen die met het park te maken hebben

Activiteit: Dingen die te doen zijn voor bezoekers, al dan niet

opgericht/gestart door bewoners.

Informatie: Bezoekerscentra en tourist information points

Overig: Overige ondernemingen zoals zorg & welzijn

- **Locatie**
- **Naam bedrijf**
- **Beschrijving**
- **Eigenaar, doelgroep**

Genoteerde doelgroepen zijn: Toeristen, Bewoners, Beide (Toeristen en bewoners), Kinderen, Bedrijven, zakelijk, kinderen, bedrijven, toeristen/zakelijk, toeristen/spiritueel, beide/zakelijk, lokaal, ondernemers, Toeristen en educatie, truckers, toeristen/religie, toeristen/groepen, retail.

- **Relaties**

Direct toerisme: Het initiatief is toeristisch, profiteert direct van het toerisme dat het NP aantrekt.

Indirect toerisme: Het initiatief is niet toeristisch, maar is hoofdzakelijk afhankelijk van het toerisme van het NP

Direct natuur: Het initiatief is fysiek direct verbonden met het NP en de natuur/bronnen ervan

Indirect natuur: Het initiatief is afhankelijk van de natuur/bronnen van het park, maar is niet direct fysiek verbonden.

Direct natuur/toerisme: Het initiatief is zowel fysiek verbonden aan het park en direct verbonden aan het toerisme dat het NP aantrekt

Vermelding van Nationaal Park⁴.

De volledige informatie kan per park kan worden opgevraagd in overleg met de onderzoekers van Wageningen Environmental Research (WEnR) en het Nationale Parkenbureau.

Disclaimer

De inventarisatie is door drie verschillende mensen uitgevoerd. Hierdoor zijn er, ondanks regelmatig overleg, verschillen ontstaan in de dataverzameling. De 'relatie' die een onderneming met een park heeft is bijvoorbeeld onderhevig aan de subjectieve opvatting van de onderzoeker en aan de beperkte informatie die hij of zij op internet kan vinden. Alle informatie is uit openbaar beschikbare bronnen op het internet gehaald. De informatie die in deze brochure wordt gepresenteerd is een globaal overzicht van geschikt bevonden data. Dat wil zeggen: categorieën moesten overeenkomen met de vooraf bepaalde categorieën die zojuist zijn beschreven. Inconsequenties zijn hierdoor weggefallen. We kunnen hierdoor niet spreken over exacte data, maar over wel over een algemene interpretatie van de situatie in en rondom de nationale parken. Specifieke data kan desgewenst altijd worden opgevraagd.

*Deze brochure is mogelijk gemaakt door bijdrage van het Ministerie van Landbouw Natuur en Voedselkwaliteit.
BO-43-108-013*

¹ Facebook, Twitter en in kleinere mate Instagram

² In een straal van ongeveer 20 kilometer rondom het nationaal park, met uitzondering van dorpen en/of steden die verder lagen maar wel een duidelijke verbintenis met het park hadden

³ Er heeft telefonisch contact plaatsgevonden met (...) beheerorganisaties. Overige beheerorganisaties wilden liever niet meewerken of hadden geen tijd.

⁴ Het betreft het specifiek benoemen van merkduiding 'Nationaal Park'

